

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2015

Markéta Hejduková

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra české literatury

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Interpretace románu Tomáše Zmeškala Milostný dopis klínovým písmem

Interpretation of the novel by Tomáš Zmeškal love letter in cunieforn script

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Josef Peterka, CSc.
Autorka bakalářské práce: Markéta Hejduková
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: B ČJ-NJ

Rok dokončení BP: 2015

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Interpretace románu Tomáše Zmeškala Milostný dopis klínovým písmem* vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 23. listopadu 2015

.....

Markéta Hejduková

Děkuji PhDr. Josefu Peterkovi, CSc. za odborné vedení bakalářské práce, za jeho ochotu, čas a poskytování cenných rad a připomínek.

ANOTACE

Bakalářská práce se zabývá interpretací románu *Milostný dopis klínovým písmem* od Tomáše Zmeškala, jenž je řazen mezi významná díla české literatury počátku 21. století. Román přispěl do české literatury zejména tématem, jenž předkládá, ale také nekonvenčním kompozičním a vypravěčským stylem. Bakalářská práce je tedy věnována komplexnímu rozboru díla *Milostný dopis klínovým písmem*, včetně zařazení autorovy tvorby do kontextu současné české literatury, autorova životopisu, přiblížení dalších prozaických děl Tomáše Zmeškala a reflektování vlastního čtenářského zážitku.

ANOTATION

Thesis deals with the interpretation of the novel *Love Letter cuneiform* from Thomas missed, which is ranked among the important works of Czech literature beginning 21st century. The novel contribution to Czech literature, especially the theme that presents, but also compositional and unconventional narrative style. Bachelor's thesis is devoted to the analysis of complex works of love letter cuneiform script, including the inclusion of the artist's work in the context of contemporary Czech literature, author's biography, approach other prose works of Thomas missed a reflection of their own experience of reading.

KLÍČOVÁ SLOVA

interpretace, Josef a Květa, *Milostný dopis klínovým písmem*, milostný trojúhelník, oběť a násilník, román

KEYWORD

interpretation, Josef and Květa, love letter in cunieform script, a love triangle, victim and rapist, novel

Obsah

Úvod	8
1 Literární kontext	9
1.1 Současná česká literatura	9
1.2 Téma kritické reflexe socialismu, minulost pohledem přítomnosti	10
1.3 Syžet odhalovaného tajemství	11
1.4 Multikulturnost	11
2 Autor Tomáš Zmeškal.....	13
2.1 Život	13
2.2 Bibliografie	13
2.3 Ocenění	13
2.4 Autorova tvorba a okolnosti vzniku	14
2.5 Ohlasy Milostného románu klínovým písmem	15
3 Interpretace.....	18
3.1 Žánr.....	18
3.2 Titul	19
3.3 Dějová linie	20
3.3.1 <i>Smysl vizí</i>	21
3.4 Kompozice díla.....	23
3.4.1 <i>Vnější kompozice</i>	23
3.4.2 <i>Vnitřní výstavba příběhu</i>	24
3.5 Vypravěč.....	24
3.6 Čas	24
3.7 Prostor.....	25
3.8 Analýza postav	25
3.8.1 <i>Josef Černý, Květa Černá a Hynek Jánský</i>	26
3.8.2 <i>Alice Černá, Maxmilián a Kryštof</i>	27
3.8.3 <i>doktor Lukavský a cukrář Svoboda</i>	28
3.8.4 <i>bratránek Jiří</i>	28
3.9 Rejstřík motivů	28
3.9.1 <i>Milostný dopis klínovým písmem</i>	28

3.9.2	<i>Úklady a láska</i>	29
3.9.3	<i>Funkce erotiky</i>	29
3.9.4	<i>Oběť versus násilník</i>	30
3.10	Jazyková a stylová složka	31
3.10.1	<i>Umění detailu</i>	31
4	Síla románu	33
5	Životopis černobílého jehněte a Sokrates na rovníku	34
6	Čtenářská zkušenost	36
7	Závěr	39
8	Seznam pramenů a literatury	41
8.1	Beletrie	41
8.2	Odborná literatura	41
8.3	Internetové zdroj	41

Úvod

Náplní mé bakalářské práce bude komplexní rozbor a interpretace románu *Milostný dopis klínovým písmem* od Tomáše Zmeškala doplněná o vlastní čtenářský zážitek.

Začátek mé práce bude věnován zařazení románu do kontextu současné české literatury a specifikování témat, která toto dílo se současnou literaturou spojují.

Další část mé práce bude směřovat k přiblížení autorova života a charakterizování jeho tvorby. Nedílnou součástí této kapitoly budou ohlasy *Milostného dopisu klínovým písmem*, ve kterých bych ráda využila srovnání dvou protikladných recenzí.

Ústřední část práce bude tvořit celkový rozbor a interpretace románu *Milostný dopis klínovým písmem*. Budu se zabývat problematikou žánru a titulu a celkovou výstavbou díla, tedy vnější a vnitřní kompozicí. Část kapitoly bude věnována také času a vypravěči, kteří jsou pro významnost díla důležitými prvky.

Kapitola o postavách bude věnována zejména postavám hlavním a jejich vztahům, ať už rodinným či milostným. V závislosti na charakteristice postav se budu zabývat také motivy, které s nimi velmi úzce souvisí, což je především vztah oběti a násilníka a ústřední motiv milostného dopisu klínovým písmem.

Následovat bude přiblížení jazykových a stylových prvků, které autor ve své knize velmi hojně užívá, přičemž se pokusím zdůraznit autorovo umění detailu. Stručně, ale výstižně se také pokusím postihnout, v čem spočívá celková síla románu.

Na závěr práce zařadím krátké pojednání o dalších dvou významných autorových dílech (*Sokrates na rovníku*, *Životopis černobílého jehněte*) a reflexi svého osobního čtenářského zážitku.

Za cíl práce považuji komplexní rozbor a interpretaci knihy *Milostný dopis klínovým písmem* doplněné o reflexi osobního čtenářského zážitku.

1 Literární kontext

1.1 Současná česká literatura

Nový společenský režim po roce 1989 s sebou přinesl mnoho změn a zásadním způsobem ovlivnil podobu umělecké literatury. Ve spojení s prozaickou tvorbou se začala objevovat spousta jmen, známých, ale i zcela nových autorských poetik a stylů. Velkou část tvorby tvořila díla již dříve zakázaných autorů. Významní byli zpočátku autoři jako Josef Škvorecký, Milan Kundera, Ludvík Vaculík a další, jež navazovali na svou dřívější tvorbu a zároveň se snažili přizpůsobit nové době.¹

Po prvotním chaosu vyvolaným polistopadovou změnou se umělecká próza ustálila a v literatuře začalo vznikat několik výrazných proudů. Jedním z nich byl program autenticitní literatury „*založený na důvěře v autory, kteří se snaží co nejpravdivěji vyjádřit svůj život, bez zbytečných literárních okras, hříček a iluzí, zcela subjektivně a otevřeně, často se silným společenskokritickým ostnem.*“² K nejvýraznějším dílům řadíme například *Paměti 1-3* Václava Černého, Ivana Diviše a jeho *Teorii spolehlivosti*, ale také *Listopadový uragán* Bohumila Hrabala.

K dalšímu z nejvýraznějších proudů byla řazena próza, jež byla ovlivněna postmoderní nevázaností a hravostí. Jedním z představitelů tohoto proudu byl Jan Křesadlo, jenž tvořil postmoderní díla již v exilu, dále Jiří Kratochvíl *Má láska postmoderno*. Nemůžeme opomenout tvorbu Daniely Hodrové jako například trilogii *Podobojí* či dílo *Vyvolávání* a nepochybně Vladimíra Macuru a jeho tetralogii *Ten, který bude*.

Prvky autentizační a postmoderní lze najít v proudu próz, jež můžeme zároveň pojmenovat jako společenské. Mohli bychom sem zařadit Ludvíka Vaculíka, Evu Kantůrkovou, Michala Viewegha a další, kteří chtěli na autobiografickém žánru ukázat celkovou proměnu země a přiblížit nově se utvářející společnost.

Objevovala se tu řada dalších významných témat, jako byl feminismus, próza odehrávající se v cizích krajinách či próza, jež reflektovala život v období normalizace dětskýma očima.³

¹ Portál české literatury [online]. [cit. 2015-09-11]. Dostupné z: <http://www.czechlit.cz/cz/feature/ceska-proza-po-roce-2000/>

² Portál české literatury [online]. [cit. 2015-09-11]. Dostupné z: <http://www.czechlit.cz/cz/feature/ceska-proza-po-roce-2000/>

³ Portál české literatury [online]. [cit. 2015-09-11]. Dostupné z: <http://www.czechlit.cz/cz/feature/ceska-proza-po-roce-2000/>

Jedním z témat současné české literatury byla minulost pohledem přítomnosti, které bude náplní další kapitoly, poněvadž se dotýká *Milostného dopisu klínovým písmem*.⁴

1.2 Téma kritické reflexe socialismu, minulost pohledem přítomnosti

Okolo počátku 21. století zaznamenala literatura zřetelný rozmach, pro niž bylo téma vnímání období 20. století, tedy doba chápána jako hranice mezi minulostí a současností, čím dál více aktuálnější.

Jedním z období, které přitáhlo pozornost autorů, byla 50. léta, jež byla spojena s traumaty let čtyřicátých, z nichž účelně vycházeli. Tragická doba plná bezpráví nabízela silné příběhy i charaktery⁵. Jedním z nich je také *Milostný dopis klínovým písmem*, jež zobrazuje milostný příběh dvou lidí na pozadí velkých dějin, od konce 2. světové války až po sametovou revoluci, a ukazuje, jak komunistický režim neodpustitelně ovlivňoval intimní život, svobodu vůle a rozhodování každého jednotlivce.

Pro toto období je typická autentická próza, tento typ literatury je příznačný pro autory, kteří si sami zažili období komunistického režimu a snažili se o něm vydat silné osobní svědectví.⁶ *Milostný dopis klínovým písmem* je autentický jen do jisté míry, poněvadž v této knize autor reflektuje část příběhu v době, již sám nezažil, a část, již zažil. Ve srovnání s autobiografickou prózou lze zdůraznit, že román je spíše autentický, poněvadž přibližuje příběh, který se opravdu v této době mohl odehrát, nikoli příběh z autorova osobního života.

Kniha vyšla tak zvaně „ex post“, kdy se autor vrací k historické zkušenosti, která už skončila, a zobrazuje minulost pohledem přítomnosti. V přítomnosti je *Milostný dopis klínovým písmem* obdivován a chválen, což dokazují ceny za literaturu, jež Zmeškal za toto dílo dostal, ale v minulosti, v době, kdy byl na prozaická díla reflektující stav společnosti vztahován požadavek politické angažovanosti, by kniha s největší pravděpodobností vyjít nemohla, neboť by Tomáš Zmeškal sklídl nepochybně tvrdou kritiku a patřil mezi „zakázané autory“.⁷

⁴ Portál české literatury [online]. [cit. 2015-09-20]. Dostupné z: <http://www.czechlit.cz/cz/feature/ceska-proza-po-roce-2000>

⁵ Portál české literatury [online]. [cit. 2015-09-11]. Dostupné z: <http://www.czechlit.cz/cz/feature/ceska-proza-po-roce-2000/>

⁶ Portál české literatury [online]. [cit. 2015-09-11]. Dostupné z: <http://www.czechlit.cz/cz/feature/ceska-proza-po-roce-2000/>

⁷ Portál české literatury [online]. [cit. 2015-09-11]. Dostupné z: <http://www.czechlit.cz/cz/feature/ceska-proza-po-roce-2000/>

1.3 Syžet odhalovaného tajemství

Velkou spjitost *Milostného dopisu klínovým písmem* lze vidět v díle Jiřího Hájíčka *Selské baroko*, které nejenže také spadá do proudu polistopadové prózy, která reflektuje minulost pohledem přítomnosti, ale také tím, že obě díla popisují příběh odhalující tajemství.

Jiří Hájíček se zabývá ve své knize tématem kolektivizace venkova v 50. letech, které zpracoval formou detektivního příběhu, v němž pátrá po dávných vinách předků. Hlavní hrdina, genealog, Pavel Straňanský, člověk, jenž sestavuje v archivech rodokmeny, dostává zakázku a vystává před ním příběh vesnické krásy Rozálie Zandlové a sedláků z obce Tomašice, který ho přivádí od minulosti až do nedávné současnosti. Hrdina putuje po jihočeském venkově, aby na základě zápisů ze starých kronik a svědectví pamětníků rekonstruoval příběh udání z 50. let, jež přivedlo několik sedláků do vězení a v podstatě jim zničilo život. A čím blíže se hrdina dostává k historickým pramenům a výpovědím obyvatel, tím více se příběh zamotává a jeho téměř detektivní pátrání ho přivádí až do žhavé současnosti s překvapivým koncem.⁸

Obě díla skrývají tajemství z minulosti, jehož odhalení má důsledky v současnosti. Zmeškal na základě rozluštění milostného dopisu napsaným klínovým písmem přeneše břemeno rodičů na dceru. Hájíček zase vyřešení dávného sporu přenáší do současnosti, kdy spravedlivé rozsouzení dávného sporu dnes již není možné.

1.4 Multikulturnost

Jak jsem již výše zmínila, jedním z proudů polistopadové literatury byla próza využívající cizí prostředí. *Milostný dopis klínovým písmem* není čistě multikulturní próza, ale najdeme zde pasáže, které tomuto tématu odpovídají.

Jedná se především o dějovou linii Jiřího, Angličana pocházejícího z Čech, který přijede po sametové revoluci do Čech a formou dopisů reflektuje své sestře obyvatele a život v Čechách.

„...Takže: ti Češi jsou divný zvířata. Zdá se mi, že „býti Čechem“ se týká malého národa, který má jakousi společnou historii a historickou zkušenost a navíc mluví česky. Například v chování jsou děsivě chladní.“

⁸ HOST nakladatelství [online].[cit.2015-09-20]. Dostupné z: <http://nakladatelstvi.hostbrno.cz/nakladatelstvi/ceska-beletrie/selsky-baroko-407>

„...i když Praha je mnohem krásnější město. Oni však mají za to, že o tom nemusí nikomu nic říkat, protože to každý ví. Tak trochu se pokládají za pupek světa. To, že to vede a v budoucnosti ještě více povede k různým druhům diskriminací menšin a rasismu, jim ještě nedošlo.“

„...Také se zdá, že se považují za cyniky, i když to je nejspíše způsobeno tím rychlým přechodem od komunismu ke kapitalismu. ...Jako ostatní lidí z východní Evropy jsou na veřejnosti velice plaší a rezervovaní.“

„...Když se s někým seznámíš, tak si s ním výborně popovídáš, mají určitý smysl pro černý humor a pěkný vztah ke starým lidem.“

„...V soukromí jsou velice vřelí a jsou ti schopní popsat celý svůj život včetně těch opravdu, opravdu intimních detailů nad šálkem kávy.“ (T. Zmeškal, 2008, s. 310-312)

Multikulturnost v díle vyvstává také prostřednictvím popisu přednášek profesora Hrozného o kultuře Chetitů a klínovém písmu, jež Josef s Květou navštěvovali a v celém díle hrají významnou roli.

Multikulturní prvek lze najít také v kapitole o doktoru V. S. Sukthankarovi, Angličanovi s indickými kořeny, který přijede do Čech za doktorem Lukavským na konferenci a který jako turista miluje a obdivuje Prahu.

2 Autor Tomáš Zmeškal

2.1 Život

Tomáš Zmeškal je český spisovatel, konžsko-českého původu, který se narodil roku 1966 v Praze. Vystudoval na londýnské univerzitě King's College anglický jazyk a literaturu, pracoval jako odborný asistent na Karlově univerzitě v Praze, dále také jako lektor, překladatel a tlumočnick a i jako středoškolský učitel. Nějaký čas také publikoval v časopisu Weles a v anglickém časopisu Wasafiri. V současné době vede kurzy tvůrčího psaní.⁹

2.2 Bibliografie

Zmeškal je autorem dnes již tří románů, které sbírají veliký úspěch z řad kritiků i běžných čtenářů. Ve svých 19 letech dal dohromady malý svazek povídek, z nichž jednu zařadil do svého samizdatového almanachu Václav Vokolek.¹⁰ A i přes to, že je prozaik, tak se stal autorem komediální rozhlasové hry *Obecní museum*.¹¹

Romány:

Milostný dopis klínovým písmem (2008)

Životopis černobílého jehněte (2009)

Sokrates na rovníku (2013)

Rozhlasová hra:

Obecní museum

2.3 Ocenění

Krátce po vydání bestselleru *Milostný dopis klínovým písmem* se Tomáš Zmeškal stal čtenářským objevem roku, byl také nominován na Magnesii Literu 2009 a na Cenu Angelus, získal Cenu Josefa Škvoreckého 2009, Cenu Evropské unie za literaturu 2011 a obsadil druhé místo v anketě Lidových novin „Kniha roku 2009“.¹²

⁹ Spisovatel Tomáš Zmeškal. [online]. [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://www.tomaszmeskal.cz/autor/>

¹⁰ Radioservis. [online]. [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: http://www.radioservis-as.cz/archiv10/10_10/10_titul.htm

¹¹ Spisovatel Tomáš Zmeškal. [online]. [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://www.tomaszmeskal.cz/autor/>

¹² Spisovatel Tomáš Zmeškal. [online]. [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://www.tomaszmeskal.cz/autor/>

Milostný dopis klínovým písmem je tak úspěšný, že vyvolal zájem i o překlady, byl přeložen do polštiny, maďarštiny, nizozemštiny a makedonštiny.¹³

I když jeho druhý román *Životopis černobílého jehněte* byl zpočátku posuzován některými recenzenty poměrně negativně, tak i za toto dílo byl nominován na Cenu Josefa Škvoreckého 2010.¹⁴

2.4 Autorova tvorba a okolnosti vzniku

Autorova tvorba je vázána zejména k próze, se kterou, jak uvedl v rozhovoru v Týdeníku Rozhlas, začínal. Již v devatenácti letech napsal malý svazek povídek, avšak slavný se stal až po čtyřicítce, kdy vydal postupně 3 oceňovaná prozaická díla. Přestože se věnuje prozaickým textům, v jeho tvorbě došlo také na básničky a psaní rozhlasových her.¹⁵

Zmeškalova prozaická tvorba je spjata hlavně s reálnými politicko-historickými událostmi, jež hrají v dílech důležitou roli. Autor poukazuje především na dobu socialismu, která byla pro něho inspirací, jelikož se v této době narodil a celou si ji prožil.¹⁶

Než se stal *Milostný dopis klínovým písmem* uznávaným dílem, prošel dlouhou cestou. Knihu začal autor psát již v roce 1999 a dokončil ji roku 2003.¹⁷ Zmeškal uvádí v rozhovoru v Týdeníku Rozhlas, že román byl sice dokončen již v roce 2003, ale vydán byl až v roce 2008. Nakladatelství nejevila o jeho knihu zájem, někteří nakladatelští redaktori ji odmítli vydat pro netradiční styl, kterým je psána. Jedno z brněnských nakladatelství ji nechtělo vydat vzhledem k počtu stran a také kvůli tomu, že spisovatele Zmeškala nikdo neznal. Teprve nakladatelství Torst jeho knihu vydalo, bylo asi sedmým v pořadí a autor již měl obavy, že vyčerpá všechny možnosti, kde bude moci knihu publikovat.¹⁸

¹³ Portál české literatury. [online]. [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://www.czechlit.cz/autori/zmeskal-tomas/author.bibliografie/>

¹⁴ časopis Reflex. [online]. [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://www.reflex.cz/clanek/kultura-archiv-literatura/35954/cele-jsem-si-to-prozil.html>

¹⁵ Týdeník Rozhlas [online]. [cit. 2015-07-17]. Dostupné z: http://www.radioservis-as.cz/archiv10/10_10/10_titul.htm

¹⁶ časopis Reflex [online]. [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://www.reflex.cz/clanek/kultura-archiv-literatura/35954/cele-jsem-si-to-prozil.html>

¹⁷ časopis Reflex [online]. [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://www.reflex.cz/clanek/kultura-archiv-literatura/35954/cele-jsem-si-to-prozil.html>

¹⁸ Týdeník Rozhlas [online]. [cit. 2015-07-17]. Dostupné z: http://www.radioservis-as.cz/archiv10/10_10/10_titul.htm

Knihy byla po pěti letech vydána a přinesla velký úspěch. První vydání obsahovalo tisíc kusů a autor doufal, že se snad do dvou let prodají. Avšak nad očekávání spisovatele se jich do roku 2010 prodalo deset tisíc.¹⁹

2.5 Ohlasy Milostného románu klínovým písmem

Románová prvotina Tomáše Zmeškala se brzy po svém vydání, již v roce 2009, stala bestsellerem, který si i přes svou složitou formu a netypický styl pro českou tvorbu, našel zalíbení jak u čtenářů, tak u kritiků.

Tomáš Zmeškal uvedl v rozhovoru Týdeníku Rozhlas, že názory kritiků na knihu se s postupem času vyvíjely, „*Zpočátku tu knihu kritici ztrhali, pak se začalo psát o tom, že je zajímavá a nakonec se objevily články, jak to je dobrý román. A tenhle tón nakonec převládl, časem zapadlo, že první kritiky byly drsné.*“²⁰.

Recenzentům se zpočátku nelíbil jeho živelný způsob vyprávění, plný odboček a „mezipříběhů“, který není pro českou tvorbu typický. S postupem času však začali tento osobitý styl, rozmanitost témat, jichž se román dotýká, a především jeho propracovanou kompozici obdivovat.

Román přes své peripetie vzbudil vlnu obdivu a mnoha literárními kritiky byl označen za velký český román. O literární kvalitě díla vypovídá také řada ocenění a nominací, kterých autor dosáhl.

Chtěla bych zde uvést dvě recenze, které mě svým obsahem a vyjádřením o Zmeškalově díle zaujaly, z nichž jedna poukazuje spíše na kvality díla a druhá na nedostatky.

Jako první jsem si vybrala pozitivní recenzi od Pavla Janouška, která byla zveřejněna v časopisu Tvar v roce 2009. Tuto recenzi shledávám velmi přínosnou, jelikož se nejedná o typickou kritiku, ale Janoušek se zde snaží analyzovat to, čím nás vlastně Zmeškal oslovil, zaujal a překvapil.

První věc, jež vyzdvihuje, je Zmeškalův neobvyklý způsob vyprávění, které má podobu jakéhosi bludiště umožňující nám, i přes spoustu všelijakých odboček, jež jsou mnohokrát zavádějící, poznat skryté ústřední tajemství. A právě v tomto postupu je podle Janouška skryta přitažlivost jeho prózy.

¹⁹ Týdeník Rozhlas [online]. [cit. 2015-07-17]. Dostupné z: http://www.radioservis-as.cz/archiv10/10_10/10_titul.htm

²⁰ Radioservis. [online]. [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: http://www.radioservis-as.cz/archiv10/10_10/10_titul.htm

To, že autorovy příběhy nejsou nuda a šed', je jedním z dalších recenzentových argumentů. Zdůvodňuje ho tím, že jeho příběh neulpívá ve stereotypech každodennosti a průměru, neboť autor používá řadu motivů a efektů, ať žánrových, romantických či drastických. Za velmi efektní pokládá také dějovou linii, jež je spjatá s titulním názvem knihy.

Přitažlivost děje zdůvodňuje také tím, že je i není o české minulosti. Zmeškal v románu mění pojetí komunistického režimu bez toho, že by se zřekl hodnotové orientace. Nepracuje s konkrétními historickými a politickými příčinami komunistické nadvlády, ale pracuje s abstraktním modelem toho zla a jím pokoušenými jednotlivci. Tím mění příběh na nadčasový, který by se mohl odehrát kdekoli.

Na závěr Janoušek soudí: „*Zkrátka, život této knihy v české kultuře bude ještě velmi dlouhý.*“²¹

Jako protipól kladného hodnocení bych ráda uvedla recenzi od Petra Vaňka, která byla uveřejněna 17. 2. 2009 na webových stránkách www.iliteratura.cz.

Recenzent Vaněk shledává román díky Zmeškalovu podání rozvrácené rodiny totalitním režimem, jež ukazuje jako známou všem z dějinného povědomí, a slepým románovým odbočkám nudným. Recenzenta také znepokojuje, že odpověď na otázku, co mi autor sděluje a k čemu toto sdělení směřuje, dostává až ke konci knihy, i když připouští, že právě tento způsob vyprávění může být pro román příznačný.

Uvádí zde také, že Zmeškal svůj románový svět a postavy lehce zesměšňuje, i když se román dotýká vážného příběhu. Ukazuje to na příkladu, kdy se hlavní postava, Josef, vrací po deseti letech z komunistického vězení domů a vítá se svou desetiletou dcerou Alicí, kterou nikdy neviděl. Jak čtenář očekává, dojde na dojemnou scénu, kdy ale Josef místo přirozenějšího objetí zvedne svou dceru nad hlavu, jako by byla malé dítě. Podle Vaňka tímto celou dojemnou představu rozladil.

Jak autor recenze v závěru tvrdí, že nechtěl Zmeškalovu tvorbu zesměšnit, chtěl jen objasnit charakter jeho vyprávění a jeho lehkou rozporuplnost. A stejně jako téměř všichni recenzenti, shledává propracovanou kompozici jako velmi významnou pro román. Označuje Tomáše Zmeškala jako výjimečného vypravěče, i když rozporně při čtení Milostného dopisu příliš spokojený nebyl, až na některé ohromující části.

²¹ iLiteratura. [online]. [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/23859/zmeskal-tomas-milostny-dopis-klinovym-pismem-in-tvar>

Jak lze vidět z těchto dvou recenzí, i přes některé připomínky, které se objevují především v recenzi od Vaňka, je Tomáš Zmeškal obdivovaným autorem a výjimečným vypravěčem, který dokáže dílo originálně zkomponovat.²²

²² iLiteratura. [online]. [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/23855/zmeskal-tomas-milostny-dopis-klinovym-pismem>

3 Interpretace

3.1 Žánr

Milostný dopis klínovým písmem je prozaické dílo, jež je řazeno do románové tvorby. Dílo splňuje kritéria románového žánru, poněvadž bohatě rozvíjí hlavní děj i děje vedlejší, nepostrádá zápletku a pojednává o delším časovém období. Jedná se o velmi dobře promyšlené a strukturované dílo, jehož stavba je složitější, proto ho nemůžeme z hlediska literárního žánru charakterizovat jako dlouhou povídku či prodlouženou novelu, i když by některé kapitoly mohly obstát i jako samostatné povídky.²³

Při určování žánru knihy není možné, abychom zůstali jen při obecném tvrzení, že se jedná o román, je nutné proniknout do nitra a blíže specifikovat jeho typ. U *Milostného dopisu klínovým písmem* lze velmi těžce blíže určit žánr, protože toto dílo kombinuje několik prvků různých typů románu.

Dílo vykazuje především znaky románu milostného, historického a politického, poněvadž zde autor popisuje milostný příběh dvou lidí na pozadí velkých dějin, od 40. do 90. let 20. století, a ukazuje, jak komunistický režim neodpustitelně ovlivňoval intimní život, svobodu vůle a rozhodování každého jednotlivce.

Záměrně píše „znaky“, poněvadž když budeme vycházet například z definice historického románu, která je uvedena v *Encyklopedii literárních žánrů „Románová fikce o minulosti, již autor sám neprožil.“* (D. Mocná, 2004, s. 239), zjistíme, že zde vyvstává jistá kolize. Tomáš Zmeškal se narodil na konci 60. let, tudíž část doby, v níž se příběh odehrává, sám prožil. V tomto směru bychom mohli román označit také jako autobiografický.

Román bychom mohli ale také nazvat jako psychologický a společenský, jelikož popisuje osudy jedné rodiny ve třech generacích, a to především vývoj jejich vztahů, které jsou ovlivňovány vnějšími okolnostmi. V publikaci *V souřadnicích mnohosti*, jež se zabývá českou literaturou první dekády 21. století, je *Milostný dopis klínovým písmem* označen jako „variace žánru rodinné ságy“.(A. Fialová, 2014, s. 572)

V jedné z recenzí zveřejněných v magazínu Aktuálně.cz charakterizoval Jan Vnouček Zmeškalův román takto: „*Třebaže se v knize vyskytují historická fakta, prvky sci-fi i humor leckdy hraničící s groteskou - jako policisté přivolaní do bytu podivného cukráře, nejvíc ze*

²³ Portál české literatury [online]. [cit. 2015-08-28]. Dostupné z: <http://new.czechlit.cz/cz/kniha/milostny-dopis-klinovym-pismem-cz-2/>

*všeho je to román povahy psychologické. Hutnou atmosféru prozařuje všudypřítomné, podivuhodné ratio.*²⁴

Složitě psychologické úvahy nám nejvíce odkrývá popis sadomasochistického vztahu hlavní postavy Květy s Hynkem. Tomáš Zmeškal je skvělým vypravěčem s pozoruhodným citem pro situaci, v několika větách dokáže načrtnout psychické rozpoložení a pocity dcery i budoucí maminky, mladého cizince i zralého muže, zlomeného komunistickým lágrem a ještě mnohem víc palčivou zradou své ženy.²⁵ Díky této vynikající autorově schopnosti dokáže příběh čtenáře hluboce zasáhnout.

Je však nutno podotknout, že mimo tyto charakteristiky se v knize objevují také filozofické úvahy o času a nesmrtelnosti zprostředkované vizemi cukráře Svobody, což znamená, že *Milostný dopis klínovým písmem* vykazuje také znaky románu filozofického.

3.2 Titul

První informace, se kterou se čtenář setkává, pokud se seznamuje s literárním dílem, je titul, tedy název literárního díla. Titul dle Hodrové má charakter jakéhosi konceptu či resumé a zároveň udává dvojitý kód, v němž je dílo napsáno, představuje tematicko-stylový program, který bude v díle rozvinut. (D. Hodrová, 2001, s. 242)

Milostný dopis klínovým písmem, při přečtení titulu bez znalosti příběhu může název díla evokovat formu románu, tedy že bude psaný v dopisech, v tomto případě by se jednalo o titul žánrový, což je ihned po otevření knihy vyvráceno.

Avšak po seznámení s příběhem se otevírá hned několik spojitostí, na které název románu odkazuje. Především, že se jedná o titul objektový. „*Tituly objektové či synekdochické označují konkrétní předmět důležitý z hlediska děje či atmosféry, který nabývá někdy povahu symbolu.*“ (J. Peterka, 2007, str. 121) *Milostný dopis psaný klínovým písmem* ztvárňuje v tomto díle pro hlavní postavu Josefa důležitý předmět, jenž představuje symbol lásky ke své ženě.

Přízvisko, *milostný dopis*, naznačuje milostnou tematiku, *klínovým písmem* zase v sobě ukrývá tajemství. Autor tedy již v titulu odkazuje, že se bude jednat o milostný román s tajemstvím.

²⁴ Magazín Aktuálně.cz [online]. [cit. 2015-09-04]. Dostupné z: <http://magazin.aktualne.cz/kultura/umeni/tomas-zmeskal-prevypravel-pulstoleti-magickym-pismem/r~i:article:622517/>

²⁵ Magazín Aktuálně.cz [online]. [cit. 2015-09-20]. Dostupné z: <http://magazin.aktualne.cz/kultura/umeni/tomas-zmeskal-prevypravel-pulstoleti-magickym-pismem/r~i:article:622517/>

Název knihy je možné označit také jako aluzivní, tedy titul, jenž je vázán ke kulturní souvislosti. (J. Peterka, 2007, s. 121). Příběh je doprovázen mnoha informacemi týkajícími se objevení a rozluštění písma Chetitů, klínového písma.

Při volbě názvu knihy nešel Tomáš Zmeškal jako někteří autoři, kteří volí pro své knihy např. tituly dějové, temporální či lokalizační, stereotypní cestou. Zvolil titul, jenž je nekonvenční, pro čtenáře nepochybně velmi lákavý a provokativní, jelikož vzbuzuje zájem rozluštit hádanku, kterou název nabízí. Titul působí také atraktivně, poněvadž slibuje milostný příběh, který ale bude tajemný.

Tomáš Zmeškal zůstal nekonvenční také při výběru titulů u jeho dalších dvou románů, které nám bez znalosti příběhu něco naznačí a dokážeme je pochopit až po dočtení knihy.

Životopis černobílého jehněte je román popisující život dvou sourozenců, míšenců (více viz kapitola 5). Jedná se tedy o titul metaforický, kdy přízvisko *černobílého jehněte* značí obrazné pojmenování pro míšenecké děti a *životopis* naznačuje žánr, tedy se bude jednat o popis života.

Sokrates na rovníku (podtitul rodinné reportáže), kniha, ve které Zmeškal popisuje hledání svého otce, za kterým se následně vydá do Konga. (více viz kapitola 5) Tento titul nám jako jediný, díky podtitulu, definuje žánr knihy. Pod slovem *Sokrates* se skrývá přezdívka jeho otce a po přečtení knihy můžeme přesně definovat část titulu *na rovníku* jako lokalizaci, poněvadž Kongo, místo, kde žije jeho otec, leží na zemském rovníku.

3.3 Dějová linie

Hlavní dějovou linii tvoří příběh Josefa Černého a jeho ženy Květy Černé. V průběhu četby se dozvídáme, že se spolu seznámili před válkou na přednáškách profesora Hrozného, rozluštitel chetitského jazyka. Tyto přednášky o kultuře Chetitů vyvolaly v Josefovi zájem o klínové písmo, jež se pro něj stalo nejen celoživotním koníčkem, ale především symbolem jeho lásky ke Květě. Milostný příběh těchto lidí se odehrává na pozadí velkých dějin a zobrazuje, jaký dopad mají dějiny na osobní život a jaká dramata mohou způsobit.²⁶

Josef byl v padesátých letech zavřený, ale o jeho pobytu ve vězení se kromě pasáže o mučení při výsleších nic nedozvídáme. Jeho uvěznění však otevírá prostor pro události, které ovlivní průběh příběhu. Jedna z událostí je otcův návrat domů a jeho první setkání

²⁶ Portál české literatury [online]. [cit. 2015-08-28]. Dostupné z: <http://new.czechlit.cz/cz/kniha/milostny-dopis-klinovym-pismem-cz-2/>

s dcerou Alicí, již poznává v jejich 11 letech. Druhou událostí, která je pro život celé jeho rodiny mnohem závažnější, je odhalení sadomasochistického vztahu jeho manželky s Hynkem Jánským, jejich společným spolužákem a kamarádem, ale také bývalým nápadníkem Květy, která však dala přednost Josefovi, později také hlavním Josefovým policejním vyšetřovatelem.

Jedinou spojnicí mezi Květou a Josefem tvoří jejich dcera Alice a později vnuk Kryštof, který začne bydlet s dědou ve Lhotce. Teprve pomoc Alici, jež má zcela nefungující manželství, v němž dojde až k fyzickému násilí a následnému potratu, dodá oběma sílu odloučení překonat, avšak absurditou celé situace, kdy se dva lidi milují, odpustili si, ale nedokážou a nestihnou si to říct, trpí právě jejich dcera nesoucí jejich břemeno. Jejich láska, i přes dlouhodobé odloučení a těžké životní zkoušky, jim vydržela celý život. Avšak přes nepřízeň osudu jim nebylo umožněno vzájemné odpuštění.²⁷

Jednu z vedlejších linií tvoří postava bratránka Jiřího Nováka, Čechoangličana, jenž přijíždí do Čech po sametové revoluci a zasáhne do života rodiny Černých. Jiří nechá u odborníka přeložit Josefův dopis napsaný klínovým písmem zprostředkovávající vyznání lásky své ženě a prosbu o odpuštění. Díky nepřízni osudu má jen Alice možnost si jej přečíst, jelikož Josef zemře ještě před přeložením dopisu a matka Květa zemře ve chvíli, kdy Alice s Jiřím jí ho nesou do nemocnice, aby si jej přečetla.²⁸ Tato linie je doplněna o Jiřího dopisy sestře, v nichž jako Angličan pocházející z Čech hodnotí české poměry a obyvatele.

Další vedlejší linie románu je tvořena filozofujícími vizemi cukráře Marka Svobody, jež jsou zprostředkované rodinným přítelem, psychiatrem, doktorem Lukavským. Představy cukráře Svobody se týkají času, nesmrtelnosti, ale také vědeckého experimentu, při němž je zkoumán poměr genetických a výchovných faktorů při zrodu zla.²⁹

3.3.1 Smysl vizí

Tyto vize dotvářejí symbolickou rovinu díla a myšlenkovou stavbu románu, přičemž vyvolávají tázání po smyslu dějin a lidské existence v nich, možnostech svobodného projevu, po původu zla či smyslu lidské touhy po nesmrtelnosti. (A. Fialová, 2014, s. 573)

²⁷ iLiteratura [online]. [cit. 2015-08-28]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/23857/zmeskal-tomas-milostny-dopis-klinovym-pismem-in-tvar>

²⁸ iLiteratura [online]. [cit. 2015-08-28]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/23857/zmeskal-tomas-milostny-dopis-klinovym-pismem-in-tvar>

²⁹ iLiteratura [online]. [cit. 2015-08-28]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/23857/zmeskal-tomas-milostny-dopis-klinovym-pismem-in-tvar>

První vizi, Vizi o Hitlerovi, jak jsem již výše uvedla, tvoří vyprávění o děsivém vědeckém experimentu, při němž je zkoumán poměr genetických a výchovných faktorů při zrodu zla. Cukrář Svoboda v něm hraje roli vyvoleného pokusného zvířete, jež po letech zjistí, že je pravděpodobně genetickým dvojčetem Adolfa Hitlera a že nic v jeho životě není skutečné, ani výsledkem osobního rozhodnutí, ale jen přísně naprogramovaným vědeckým projektem.

Tato vize představuje pouze jiné zobrazení kritiky společenského systému, již Zmeškalův román nabízí, tedy zobrazení neodpuštělného pronikání režimu do intimního života, svobody a rozhodování každého jednotlivce, které obhajuje své účely vědeckou teorií.³⁰

Další vize, vize o nesmrtelnosti, jsou spojeny s filozofií času. Čas hraje v románu velmi důležitou roli (více viz kapitola 3.6).

„Ten den jsme se konečně zbavili té proklaté nesmrtelnosti. Zbavili jsme se té proklaté nesmrtelnosti, která byla s námi, tak jako mor, už mnoho set let, byla s námi, tak jako mor, po našich předcích. Zbavili jsme se té proklaté a mrzké nesmrtelnosti, která nás trápila, tak jako mor trápil v příšeří dnes už jen těžko rozpoznatelného věku katedrál naše předky. Tisíce let naši proklátí předci parazitovali na životě, natolik zdokonalili své, a tím i naneštěstí naše životy, že nakonec dosáhli toho, co pojmenovali naprosté zhodnocení, slovo nesmrtelnost se v té době již nepoužívalo, nikdo by mu tenkrát už ani nerozuměl. Lidstvo se stalo nesmrtelné, nebylo možné už po generace zemřít nemocí, úrazem, vůlí ani sebevraždou. Lidstvo dosáhlo svého naprostého zhodnocení, které si vytýčilo v příšeří hrůzného dávnověku. Tak jsme se stali zrudnými potomky zrud. A tak jsme teď konečně a opět přestali být nesmrtelnými stvůrami a opět jsme se stali smrtelnými, tedy lidmi.“
(T. Zmeškal, 2008, s. 194)

Podle mého názoru tato ukázka z kapitoly Druhá vize o nesmrtelnosti je nadnesená narážka na totalitní režim, který u nás po dlouhou dobu vládl. Kdy komunistický režim představuje nesmrtelnost, která po dlouhá léta „parazitovala“ na životě lidí a po revoluci jsme se stali „smrtelnými“, tedy svobodnými.

³⁰ Literární obtýdeník Tvar [online]. [cit. 2015-09-20]. Dostupné z: http://old.itvar.cz/prilohy/128/20TVAR_08.pdf

3.4 Kompozice díla

3.4.1 Vnější kompozice

Kniha je uvedena dvěma mottý, z nichž jedno je od římského gramatika a novoplatonského filosofa Macrobiuse.³¹ „*Lev, nečekaný a násilný, vyjadřuje současnost, vlk odtahující své oběti pryč je obrazem minulosti okrádající nás o vzpomínky, pes lísající se k svému pánovi připomíná budoucnost, jež nás neustále klame nadějí.*“ Autorem druhého motta je britský filosof, logik a také spisovatel a nositel Nobelovy ceny za literaturu za rok 1950, Bertrand Russell.³² „*Základním úkolem jazyka je potvrzení či popření faktů.*“ Úvodní citáty v souladu s příběhem vytváří myšlenkový náboj románu a odkazují k příležitosti poznání významu dění a jeho pojmenování, rozluštění smyslu života vepsaného neznámých kódem do lidských osudů. (A. Fialová, 2014, s. 573)

Román je členěný do dvaadvaceti různě dlouhých, na sebe nenavazujících kapitol, jež jsou označeny arabskými číslicemi a názvem kapitoly. Čtyři kapitoly dělí Zmeškal na hlavy, také různě dlouhé a nenavazující na sebe.

Tomáš Zmeškal při stavbě díla pravděpodobně využil zpětného dopadu filmu na moderní literaturu, jako je střih a detail. Nejedná se o lineární dílo, vypráví skokem, vrší situaci na situaci, často odbočuje k mikropříběhům dalších postav, jež jsou tvořeny například již výše uvedenými vizemi cukráře Svobody. Proto to zanechává dojem filmového střihu a čtenář je stále držen v napětí.³³ Sám autor označuje svou knihu spíše jako koláž či mozaiku.³⁴

Kniha není sestavena podle chronologické osy, autor při výstavbě díla využil retrospektivní kompoziční postup. Pořádek vyprávění je protikladný s logikou děje, poněvadž příběh začíná na konci a končí na začátku. V první kapitole se ocitáme již na konci 60. let a setkáváme se s Alicí, dcerou hlavních postav, v okamžiku svatby. Naopak poslední, 22. kapitola, zobrazuje Josefa během posledních dnů 2. světové války.

Na konci knihy, v poznámce, autor komentuje motta uvedena v incipitu a cituje jejich zdroje a dále zde děkuje Miroslavu Moutvicovi, z jehož knihy *Pražské vzorkové veletrhy 192-1951* použil některé informace ve 20. kapitole. (T. Zmeškal, 2008)

³¹ Wikipedia [online]. [cit. 2015-08-28]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Macrobius>

³² Wikipedia [online]. [cit. 2015-08-28]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Bertrand_Russell

³³ Magazín Aktuálně.cz [online]. [cit. 2015-09-24]. Dostupné z:

<http://magazin.aktualne.cz/kultura/umeni/tomas-zmeskal-prevypravel-pulstoleti-magickym-pismem/r~i:article:622517/>

³⁴ Česká televize [online]. [cit. 2015-09-03]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/1437465-milostny-dopis-klinovym-pismem-je-skoda-zmeskat>

Výstavba textu Milostného dopisu klínovým písmem je dobře promyšlená a poměrně složitější. Určité kapitoly mění styl s ohledem na děj a vypravěče daného oddílu.³⁵

3.4.2 Vnitřní výstavba příběhu

Tematická výstavba díla je utvářena dle tradičního kompozičního schématu antického a klasicistního dramatu s fázemi expozice, kolize, krize, peripetie, katastrofa. (L. Lederbuchová, 2002, s. 152)

Výchozí situace – zatčení a uvěznění Josefa Černého

Zápletka – sadomasochistický vztah Květy Černé s Hynkem Jánským

Vyvrcholení konfliktu – odhalení tohoto vztahu Josefem a odchod od rodiny

Zvrat – snaha o usmíření

Tragický závěr – smrt Josefa a následně i Květy

3.5 Vypravěč

V souznění s postmoderními postupy a potřebou nazírat konflikt z víceúhlní není vypravěč jednotný, ale je typově rozrůzněn. Zmeškal používá rozličné vypravěčské podoby, střídá vyprávění v ich-formě a er-formě. V knize používá především autorského vypravěče stojícího mimo děj, avšak některé kapitoly jsou vyprávěny prostřednictvím subjektivizované er-formy neboli reflektora. Jiné jsou naopak zobrazovány z hlediska jedné z postav, tedy ich-formou, která se objevuje především ve vizích cukráře Svobody, ale také v textech soukromé povahy, které jsou do textu vloženy ve formě životopisu, dopisů a zpráv.

Ve vyprávění převažuje dialog postav, monology jsou do vyprávění vsunuty prostřednictvím již výše vzpomenutými vizemi, životopisem Josefa, Jiřího dopisy sestře a milostným dopisem Josefa.

3.6 Čas

Základní dějový rámec příběhu spadá do 40. až 90. let 20. století, avšak čas v tomto díle neplyne chronologicky, události jsou vyprávěny retrospektivně a čas vyprávění je protikladný s logikou děje, poněvadž, jak jsem již zmínila v kapitole Kompozice, začíná na konci a končí na začátku.

³⁵ Portál české literatury [online]. [cit. 2015-08-28]. Dostupné z: <http://www.czechlit.cz/nove-knihy/4627-milostny-dopis-klinovym-pismem/>

Čas zde znamená mnohem více než běžnou složku tematické výstavby. Pokud pronikneme pod povrch událostí, narazíme na jisté „filozofie“ času, jenž jsou prezentovány postavami a příběhy.

Jedna z postav, která předkládá filosofii času je cukrář Svoboda „*Vidíš, bratře, dvě a půl hodiny autem, to je velká vzdálenost, a to my lidé jsme od sebe vzdáleni ještě více.*“ (T. Zmeškal, 2008, s. 68) Tedy to, co dělí jednoho člověka od druhého je právě čas a vzdálenost mezi lidmi je tvořena časem, jež je překonatelná zase jen časem.

Čas hraje velkou roli ve vztahu Josefa a jeho ženy, kdy se mezi nimi prohlubuje vzdálenost kvůli jeho dlouholetému uvěznění a tato vzdálenost se pak prodlužuje v podstatě řečeno „až za hrob“ a zůstává jako břemeno pro jejich dceru Alici, která musí nést tíhu jejich minulosti.

Čas vzdálení a neuskutečnění se v Milostném dopisu klínovým písmem promítá do dalších vedlejších příběhů nebo do již zmíněných vizí.³⁶

Když sledujeme časovou osu příběhu, tak část příběhu se odehrává v 60. letech a pak za následné normalizace, ve kterých dochází k propuštění otce, svatbě dcery Alice, rozchodu rodičů po zjištění matčina vztahu, povídka o zloději a kariéra Hynka Jánského. V 70. a 80. letech se odehrává Alicino manželství s Maxmiliánem a dospívání jejich syna Kryštofa. Po roce 89 se Josef a Květa snaží o sblížení, ale Josef umírá a následně i Květa. Současnost v knize představuje postava bratránka Jiřího.

3.7 Prostor

Prostor v knize je převážně konstantní, děj se odehrává v Československu, převážně v Praze a ve vesnici Lhotka. Pro děj je prostor nepříliš podstatný, funguje spíše na pozadí příběhu. Autor používá místa geograficky konkrétní, *určena reálným pomístním jménem země, kraje, vsí, města, ulice, kostela či hostince.* (J. Peterka, 2007, s. 231)

3.8 Analýza postav

V *Milostném dopisu klínovým písmem* vypráví Tomáš Zmeškal příběh o manželích Černých, Josefovi a Květě, jenž je prolínán příběhy jiných postav, jež jsou více či méně spjaty s osudem těchto protagonistů.

Oproti výstavbě románu, která je poměrně náročná a čtenář se v ní musí postupně orientovat, konfigurace postav je jednoduchá. Román není zahlcen desítkami postav,

³⁶ Portál české literatury [online]. [cit. 2015-09-20]. Dostupné z: <http://www.czechlit.cz/cz/kniha/milostny-dopis-klinovym-pismem-cz-2/>

je postaven na příbězích méně než 10 postav, což je typické i pro ostatní autorova díla. V díle najdeme jak postavy hlavní, tak i několik vedlejších postav, které více či méně zasahují do hlavní dějové linie. Postavy jsou převážně kladné, ale najdeme v románu i postavu zápornou, a všechny lze charakterizovat jako přirozené a vývojové. U žádné z postav nenajdeme vnější charakteristiku, autor se především zaměřuje na psychický vývoj postav.

3.8.1 Josef Černý, Květa Černá a Hynek Jánský

Osudy těchto 3 hlavních postav jsou v díle silně propleteny a utváří hlavní dějovou linii. Josef Černý, technik, politický vězeň, nepřítel komunismu, jeho žena Květa Černá, jež je odhodlaná pomoci svému manželovi z vězení, a Hynek Jánský, jediná čistě záporná postava knihy, bývalý Josefův spolužák, odmítnutý nápadník Květy a Josefův policejní vyšetřovatel, který využil příležitost k pomstě díky své moci v komunistickém režimu. Jádrem a východiskem tohoto románu je milostný trojúhelník zasazený do politického vnímání, jenž vyvstává mezi těmito třemi protagonisty a který nenapravitelně poznamená život obou manželů až do smrti, ale také rodinné vztahy napříč generacemi.

Josef Černý, hlavní postava románu, o níž se dozvídáme, že studoval stavební inženýrství na ČVUT a později se z něj stal technik, navštěvoval přednášky profesora Hrozného, jenž rozluštil v den Josefova narození, 24. listopadu 1915, klínové písmo, což v něm vyvolalo zájem a díky němu později napsal milostný dopis v klínovém písmu. Je také velkým milovníkem klasické hudby a postupem času přichází o sluch.

Josef je jednou z vývojových postav románu. Mladý muž, který je zlomený dobou a svým přítelem Hynkem, který se stal jeho hlavním vyšetřovatelem po zadržení a desetiletém uvěznění kvůli podezření z podvracení republiky, toužící po domově a rodině, trpící tím, že nemohl vidět svou malou dceru vyrůstat a vynahradit jí všechn ztracený čas. Avšak po návratu domů, po sblížení se s dcerou, je opět zasáhnut, nyní zradou své ženy. Cítí se podvedený, naštvaný, plný nenávisti, proto opět odchází od rodiny a odstěhuje se do Lhotky na chatu. Důležitou roli pro něj začne později hrát jeho vnuk Kryštof, kterému se naplno věnuje, a později spolu začnou ve Lhotce bydlet. S ubíhajícím časem a přibývajícím věkem si uvědomí pošetilost svého jednání, lásku ke své ženě a touží po odpuštění, jež mu však není umožněno jeho náhlou smrtí.

Květa Černá, představuje zoufalou, ale silnou ženu, která se musí sama postarat o rodinu a chce za každou cenu pomoci svému manželovi. Avšak její síla se stane slabostí, když nedokáže odolat fyzickému uspokojení a jinému muži. Žena litující a trpící svým

selháním, toužící po odpuštění a milujícím manželovi. Velmi trpí odchodem svého muže a snaží se s ním marně navázat jakýkoliv kontakt. Svůj čas bez Josefa věnuje péčování o jednu z okrajových postav románu, svou tetu Annu.

Neustále svého muže miluje a je velmi dojata a šťastna, když při setkání u jejich dcery dostane zrekonstruovanou vitrínu a společně vzpomínají na začátky jejich vztahu, avšak tento pocit štěstí se změní v zármutek, když jí její muž umírá v náručí. Květa zasažena velkou bolestí později umírá v nemocnici.

Hynek Jánský, Josefův spolužák ze střední školy, který později nastoupil na Právnickou fakultu Univerzity Karlovy. Byl nápadníkem Květy, která ho odmítla a vybrala si Josefa. Po komunistickém puči se stal hlavním Josefovým vyšetřovatelem a doktorem obojího práva. Odborník přes veškerou fyzickou bolest, zneužívající sílu doby k uskutečnění pomsty. V roce 1964 byl propuštěn ze svého zaměstnání vyšetřovatele, poněvadž se začaly objevovat zprávy o týrání politických vězňů v 50. letech a Jánský byl označen jako jeden z nejhorších. Po propuštění, nikoli suspendování, pracoval ve skladu, v této době se dozvěděl, že Josef je jedním z vězňů, který proti němu vypovídal při obvinění z týrání, a tak se Hynek rozhodl napsat Josefovi anonymní dopis o jeho vztahu s Květou. V roce 1971 byl jmenován lektorem speciální techniky nepolicejních výslechů na nově založené akademii. Při svých přednáškách se věnoval nejrůznějším druhům bolesti a v roce 1980 odešel do důchodu.

3.8.2 Alice Černá, Maxmilián a Kryštof

S Alicí, dcerou Josefa a Květy, se setkáváme hned v první kapitole, v okamžiku její svatby s Maxmiliánem. Alice je jedna z postav, která se stala také obětí, obětí fyzického napadení, svého manžela a která tvoří v době odloučení svých rodičů jedinou spojnici mezi nimi. Vyznívá jako postava nejsmutnější a nejosamělejší, poněvadž je zasažena tragickým osudem svých rodičů. Její dětství poznamenala dlouhá nepřítomnost otce a dospělost nevsvětlený rozchod rodičů, navíc musí nést břemeno jedné velké smutné lásky.

Maxmilián, potomek šlechtického rodu, manžel Alice, které vyjadřuje veškerou svou lásku a těší se na dítě. Avšak po narození Kryštofa jejich manželství nevzkvétalo, právě naopak. Maxmilián se věnoval heraldice a později, aby vydělal více, peněz změnil zaměstnání, ale kvůli němu byl méně často doma. Když byly Kryštofovi 3 roky, vrátil se Maxmilián domů neustále opilý a jeho opilost se měnila ve vztek a následně v napadání své ženy. Avšak Alice přes všechny okolnosti toužila po dítěti, po několika měsících Alice otěhotněla. Zjištění, že je Alice těhotná, vyvolalo v Maxmiliánovi vlnu vzteku. Tyto hádky

a bití vyústily až k tomu, že napadl i svého tchána, který se snažil bránit svou dceru a k potratu. Alice na svého muže nepodala trestní oznámení, ale i hned se spolu rozvedli.

3.8.3 doktor Lukavský a cukrář Svoboda

Vedlejší postavy, které spolu utváří jednu dějovou linii, je postava rodinného přítele Černých, doktora Lukavského, a jeho pacienta cukráře Svobody. S těmito dvěma postavami se setkáváme již v první kapitole, na Alicině svatbě. Postupně nám doktor Lukavský reflektuje příběh, jak se s cukrářem Svobodou setkal a jeho vize.

3.8.4 bratránek Jiří

Jedna z vedlejších postav je postava Jiřího Nováka, syna českých emigrantů žijících v Anglii, jenž přijíždí po sametové revoluci do Čech a zasáhne do života rodiny Černých.

Právě Jiří se zaslouží o odkrytí tajemství milostného dopisu, jež napsal Josef klínovým písmem. Po Josefově smrti ho zaneše odborníkovi a nechá jej přeložit.

Své sestře, jež oslovuje „sis“, reflektuje život v Čechách, všímá si v Praze všeho, co je jiné než jinde, jako například předvánoční zabíjení kaprů na ulici, což považuje za odporné. Jeho poslední třístránkový dopis je jednou z pádných charakteristik Čechů očima Angličana.

3.9 Rejstřík motivů

3.9.1 Milostný dopis klínovým písmem

Titulním motivem knihy, jenž je znám již z názvu knihy, je milostný dopis klínovým písmem, jež napsal Josef pro svou ženu Květu. Nejenže v rámci celého příběhu vyvolává jako zašifrovaný artefakt touhu rozluštit tajemství, na které od přečtení titulu čekáme, ale především je důkazem potvrzující silnou lásku hlavních protagonistů, která navzdory překážkám postaveným ze strany osoby využívající sílu vládnoucího režimu přetrvala.

Tato zpověď hlavní postavy výstižně reflektuje všechny jeho emoční posuny, od vyspělého muže zrazeného svou ženou, jenž se snaží zapomenout a nenávidět, muže pocitujícího beznaděj při snaze ze sebe vypudit lásku, uvědomujícího si přetrvávajícího citu ke své ženě, litujícího dřívějšího nevyjadřování citů až po staršího muže plně si vědomého přetrvávající lásky ke své ženě, toužícího o odpuštění a uvědomujícího si ztráty času způsobenou pošetilostí.

Podle mého názoru je dopis také důkazem toho, že je nutné umět otevřeně vyjadřovat své city, protože někdy může být k takovému vyznání pozdě.

Dopis má v celém románu symbolický význam, anonymním dopisem od Hynka začíná a milostným dopisem klínovým písmem končí konflikt Josefa a Květy, formou dopisu předkládá Josef svůj životopis komisi, reflektující dopisy bratránka Jiřího setře, nejen jako symbol lásky, ale také jako potvrzení o ničivé moci slova. (A. Fialová, 2014, s. 573)

3.9.2 Úklady a láska

Úklady a láska, tímto spojením by se dalo přesně vyjádřit téma celého příběhu. Silná láska dvou lidí, která je vystavena a podrobena vnějším nástrahám, hraje stěžejní roli v tomto románu.

Tak jako ve velkém množství knih i zde je láska protagonistů vystavena nástrahám, které jim život přinesl a které je zapotřebí překonat, aby se mohl vztah manželské dvojice vyvíjet. Tyto úklady prověří nejen pevnost svazku, ale také vše, co jsou manželé schopni pro lásku obětovat.

Setkáváme se zde bohužel s tragickým milostným příběhem, který však na čtenáře mnohem lépe působí, poněvadž na něm zanechá hlubší dojmy. Láska manželů Černých je zmařena dobou a pomstou člověka využívající sílu tehdejšího režimu. Jedině čas jim pomůže všechny tyto strasti překonat, ale také čas a nepřízeň osudu jim nedovolí opětovné sblížení.

3.9.3 Funkce erotiky

V *Milostném dopisu klínovým písmem* se objevuje erotika v podobě sadomasochistického vztahu Květy s Hynkem Jánským. Jak jsem již několikrát zmínila, Květa zprvu přichází za Hynkem Jánským, aby pomohla svému manželovi, ale Hynek ji začne psychicky ovládat, donutí ji, aby si nasadila pouta a mohla se tak vcítit do Josefovy situace, vulgárně ji pojmenovává, až se dostává k bití, které ji ovšem začne vzrušovat, a z poměru se stane sadomasochistický vztah.

Erotická literatura plní kromě primárního zobrazení sexuálních aktivit, jež navozují smyslné vzrušení, také společenskou funkci související s kritikou dobové morálky a svobodou slova.³⁷

³⁷ Inflow [online]. [cit. 2015-09-25]. Dostupné z: <http://www.inflow.cz/s-josefem-schwarzem-o-eroticke-literature-jeji-novodobe-cenzure-svobodnem-citeni-v-erotice-sexualite>

V knize plní erotika obě funkce, i když přes násilný vztah, se snaží navodit ve čtenáři jisté vzrušení, ale myslím si, že tu hlavně hyperbolizuje praktiky svévoli moci tehdejší doby, jak neodčinitelně zasahoval režim do intimního života, a zobrazuje moc, jakou může fyzický kontakt mít. Sexuálním vztahem dokázal v příběhu Hynek Květu natolik ovládat, až si ho zamilovala.

3.9.4 Oběť versus násilník

Že dílo vyvolává psychologické úvahy o vztahu oběti a násilníka, jsem se už několikrát zmínila. V této podkapitole bych se tomuto tématu chtěla více věnovat.

S tímto vztahem se setkáváme v knize hned na dvou místech. První je samozřejmě vztah Květy a Hynka. Hynek, jakožto odborník přes všechnu možnou fyzickou a psychickou bolest, si testuje, kam až daleko je člověk ochoten zajít a ponížít se, jen aby pomohl milované osobě. Hynek začne Květu nejprve psychicky a pak přes sadomasochistický vztah, čím dál více ovládat, avšak Květa si tento způsob a Hynka zamiluje. Zde vyvstává zamyšlení se nad otázkou: *Je Květa obětí nebo násilníkem?*

Podle mého názoru je Květa obětí a také spoluviníkem. Květa je zpočátku obětí, přišla s prosbou o pomoc a dobrým úmyslem udělat vše pro milovaného člověka, ale bohužel tento sexuální vztah z Květy udělal člověka neschopného čelit skutečnosti a člověka závislého na svém mučiteli. Pokud by byla Květa jen obětí, byla by ke všem praktikám nucena, nicméně se jí zalíbil nejen násilník, ale i jeho praktiky. Květa tudíž představuje také spoluviníka vůči svému manželovi, kterého zradila, i přes snahu mu tímto způsobem pomoci. Kdyby byla jen obětí moci komunistického policejního vyšetřovatele, ihned po zjištění, že touto cestou Josefovi stejně nepomůže, by tento poměr ukončila.

V knize *V souřadnicích mnohosti* je toto zobrazení ženy závislé na milostném vztahu ke svému mučiteli přirovnáno k zemi znásilněné svými přepokládanými osvoboditeli, zemi vydané napospas moci, kterou je přiměna veřejně milovat a oslavovat. (A. Fialová, 2014, s. 574) Z toho lze vyvodit, že za násilníka můžeme považovat také období komunistického režimu zasahující a parazitující na osobních životech lidí, kteří žijí v trvalém nebezpečí, že podlehnou tomuto ovlivňování a nechají se svést.

Násilníkem v pravém slova smyslu je Hynek, který vyvíjí nejen psychický, ale i fyzický nátlak, aby ovládal svou oběť, a zneužívá všeho, moci doby a své záliby v bolesti, aby dosáhl pomsty.

Zaujala mě část recenze od Jana Lukavského, který se ptal sexuologa Radima Uzla, co si o tomto příběhu myslí. „*ten román jsem samozřejmě četl hned, když byl vydán, a už*

tehdy jsem si říkal, že je to sice asi fikce, ale klidně se to mohlo stát. Vztah Květy k Hynkovi je podobný situaci uvězněných lidí, kteří jsou podrobováni „vymývání mozku.“ Ke svým vyšetřovatelům zaujímají posléze přátelský vztah a jsou jim dokonce vděční - je to obdoba stockholmského syndromu. Ostatně prý v každém člověku na dně duše dřímají nějaké sexuální perverze, i když celý život skryty v nevědomí“.³⁸

Vztah oběti a násilníka se opakuje také v další generaci rodiny Černých, u dcery Alice a jejího manžela Maxmiliána. Max projevoval Alici již od začátku naplno všechny své city, které ale po krátké době vyprchaly a důsledkem bylo domácí násilí, při němž Alice potratila.

3.10 Jazyková a stylová složka

Zmeškalova próza je stylově i jazykově mnohotvárná, používá rozmanité vypravěčské polohy a podoby, využívá formu dopisu, životopisu, ale také legendu, pohádku či historický výklad. Jeho techniku tak můžeme označit jako techniku labyrintu. V knize se dále hojně vyskytují historická fakta, ale také prvky sci-fi a humoru či grotesky. Mimo pasáží stylizovaných do podoby spontánního mluveného projevu, můžeme v díle nalézt také básnická vyjádření, jako jsou například metafory.

Autor používá nejen složitá souvětí, ale také jednoduché věty, objevuje se jazyk nespisovný, ale také spisovný a někdy až knižní. Využívá slova s kladným příznakem, tedy slova familiární a zdobnělá, oproti tomu se také objevují slova vulgární.

V díle lze zaznamenat velké množství odborných názvů, vlastních jmen osob a míst, slangové výrazy. Autor využívá také cizí slova z latiny, němčiny a angličtiny.

Román je napsán velmi čtivě, takže ho lze přečíst jedním dechem, podle mého názoru jediným zpomalujícím efektem jsou filozofické úvahy a vize cukráře Svobody.

3.10.1 Umění detailu

Zmeškalovou hlavní stýlotvornou složkou je trefný a výstižný popis. Dokáže v několika větách načrtnout obraz, psychické rozpoložení a zdánlivě nepodstatným detailem zintenzivní emocionální napětí dané scény. Tohoto detailu, v podobě kapesníku,

³⁸ iLiteratura [online]. [cit. 2015-09-25]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/25543/zmeskal-tomas-milostny-dopis-klinovym-pismem>

si můžeme všimnout při popisu návratu Josefa z komunistického vězení, když se poprvé, po 10 letech, setká se svou dcerou.³⁹

„Po chvíli ji otec postavil na zem, vytáhl z kapsy veliký kapesník a vysmrkal se. Ten kapesník Alici zaujal, protože ani ona, ani matka takové veliké kapesníky nikdy nepoužívaly. Takové veliké kapesníky byly vyžehlené a srovnané v matčině skříni, tam, kde byly otcovy věci. Takové kapesníky se používaly jenom na rozbité koleno, na ošetření říznutí do prstu při krájení cibule nebo mrkve, do takových kapesníků se nesmrkalo. Takové kapesníky se pak daly do špinavého prádla, vyvařily se, vyžehlily a složily na sebe ve skříni v matčině pokoji. Alice se tady otočila a odběhla do matčina pokoje, otevřela skříň a vzala ze štosu srovnaných kapesníků dva veliké, čistě vyžehlené kapesníky vonící mýdlem a s nimi se vrátila ke svému otci do předsíně a vložila mu je do ruky.“
(T. Zmeškal, 2008, s. 60-61)

Nemohla jsem si nevšimnout jedné autorské zajímavosti, kdy na straně 333 je popisována příhoda, kdy Josefa shodí nějaký stařec do studny u svého domu, poněvadž si myslí, že je to Němec. Aby se dostal Josef ven, musí několikrát starci opakovat heslo o třech stech třiceti třech stříbrných stříkačkách.

³⁹ Magazín Aktuálně.cz [online]. [cit. 2015-09-24]. Dostupné z: <http://magazin.aktualne.cz/kultura/umeni/tomas-zmeskal-prevypravel-pulstoleti-magickym-pismem/r~i:article:622517/>

4 Síla románu

Zmeškalova prozaická prvotina velmi nenápadně a přitom působivě přes milostný vztah reflektuje problém, jež přináší brutalita doby, která si dovoluje vyřizovat osobní účty prostřednictvím státní moci, jak hluboce dokázal stát vstupovat až do soukromých životů a rozvracet vše, čeho se dotkl, a kolik síly si žádal i malý odpor proti němu.

Jak jsem již několikrát zmínila, autor dokáže skvěle a nenásilně popisovat psychiku a pocity postav, tedy i umění zobrazit psychické rozpoložení těžce zkoušené lidské osoby, je jedním z dominantních prvků posilující román.

Síla románu pro mě nespočívá jen v zobrazení života v době totalitního režimu, ale také v tématech, která nutí čtenáře nad zamyšlením, jako je míjení, vina a trest, nesnadnost odpouštění a vyjadřování citů.

Nutno poznamenat, že nejen obsahová, ale také kompoziční stránka posiluje román. Filmový střih, labyrint, autorova skvělá schopnost popisu, umění proniknout k čtenáři a vtáhnout ho do děje.

5 Životopis černobílého jehněte a Sokrates na rovníku

Životopis černobílého jehněte je druhým Zmeškalovým románem, který byl vydán v roce 2009 v nakladatelství Torst. Hlavním tématem románu je sourozenecký vztah dvojčat, míšenců, Václava a Lucie a jejich postupné objevování rasismu české společnosti ve všech podobách, od neuvědomělého až po politický, uvědoměle nastražený.⁴⁰

V *Životopise černobílého jehněte* se nacházejí zárodky skutečných autorových událostí, které jsou spjaty především s postavou Václava. Jak Zmeškal uvádí v časopise Reflex, příběh Václava odvodu je spjat se skutečností, kdy si sám autor pobyl kvůli nechtěnému odvodu chvíli v psychiatrické léčebně. Svě zkušenosti využil také v popisu epizody, ve které nechtějí Václava přijmout do vojenského orchestru s ohledem na jeho barvu kůže. Sám Zmeškal byl klarinetista amatér, jenž do tohoto orchestru dělal zkoušky, ve kterých uspěl, ale jelikož politický komisař měl k dispozici jeho fotografii, nebyl přijat.⁴¹

V porovnání s hlavním tématem mé bakalářské práce, tedy s *Milostným dopisem klínovým písmem*, mohu říci, že mě tato kniha, i přesto, že je literárně oceněna, zvlášť nezaujala. V *Životopise* se nachází jen několik málo pasáží, které „se mi vryly pod kůži“, ale jako celek mě neoslnil. Kniha se mi četla velmi špatně, i když je oproti *Milostnému dopisu* psána jednodušším stylem. Objevují se zde dlouhé popisné pasáže, jež zpomalují čtení a oddalují cestu k jádru věci, dále epizody naplněné nepodstatnými informacemi, které překrývají důležité, okamžiky, které vzhledem k vážnosti tématu působí velmi groteskně. Na základě těchto poznatků hodnotím *Životopis černobílého jehněte* jako knihu s velmi zajímavým a především stále aktuálním tématem, jež je ale zde pro mě podáno nezáživným a někdy až nudným způsobem.

Posledním autorovým prozaickým dílem již není román, ale jakási autobiografická reportáž⁴², podávaná formou deníkových zápisků, vzpomínek, úvah, nesoucí název *Sokrates na rovníku, podtitul rodinné reportáže*. Tato kniha vyšla v roce 2013 v nakladatelství Mishkezy.⁴³

⁴⁰ iDNES [online]. [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/tomas-zmeskal-v-romanu-zivotopis-černobílého-jehněte-nezvykle-náhledl-tema-odlišnosti-v-cesku-ija-/zpr_archiv.aspx?c=A091204_174630_kavarna_bos

⁴¹ časopis Reflex [online]. [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://www.reflex.cz/clanek/kultura-archiv-literatura/35954/cele-jsem-si-to-prozil.html>

⁴² iLiteratura [online]. [cit. 2015-07-15]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/32571/zmeskal-tomas-sokrates-na-rovniku-in-hn>

⁴³ Spisovatel Tomáš Zmeškal [online]. [cit. 2015-07-15]. Dostupné z: <http://www.tomaszmeskal.cz/tomas-zmeskal-sokrates-na-rovniku-vyslo-v-listopadu-2013/>

Zmeškal v této knize popisuje pátrání po svém otci, jenž pocházel z belgického Konga a kterého nikdy neviděl. Tento popis je doplněn mnoha historicko-politickými rovinami, jež otvírají důležité téma týkající se historie vztahu mezi Evropou a Afrikou.⁴⁴

Pokud bych měla srovnat Zmeškalovu prvotinu a *Sokrata na rovníku*, tak mohu upřímně říci, že *Milostný dopis klínovým písmem* u mě jednoznačně vyhrál, přičemž ale nechci vzbudit dojem, že tyto rodinné reportáže jsou špatné. Jen jsou na mě psány velmi stroze, bez citu, který by se při tomto tématu „hledání otce“ dal očekávat. Kniha na mě nijak vnitřně nezapůsobila oproti Milostnému dopisu, který mě někde dojímal a někde naopak rozesmál. Na úkor tohoto převážně popisného stylu a krátkých kapitol se kniha dala přečíst za velmi krátkou dobu, což může být pro některé čtenáře výhodou.

Co bych naopak na tomto souboru reportáží vyzdvihla je řada historicko-politických faktů a informací, jež jsou pro běžného člověka málo známé, a tudíž pro čtenáře obohacující.

⁴⁴ iDNES [online]. [cit. 2015-07-15]. Dostupné z: http://kultura.idnes.cz/tomas-zmeskal-sokrates-na-rovniku-d5m-/literatura.aspx?c=A131209_170616_literatura_vha

6 Čtenářská zkušenost

V následující kapitole bych chtěla reflektovat své čtenářské zážitky z knihy *Milostný dopis klínovým písmem*. První kontakt s knihou přišel po chvíli, kdy mi můj, tehdy ještě budoucí, vedoucí bakalářské práce, pan doktor Peterka, doporučil, abych si knihu nejdříve přečetla, než se definitivně pro toto téma rozhodnu. Autor Tomáš Zmeškal pro mě byl v tu chvíli naprosto neznámý autor, věděla jsem o něm a jeho tvorbě jen několik málo informací, které jsem si přečetla na internetu.

První čtení bylo plné očekávání, jelikož člověk ve 2. ročníku studia literatury je plný zážitků především z české literatury 19. století, a tak jsem se těšila, že si konečně budu moci přečíst něco ze současné české literatury a s tím přijde něco nového, vzrušujícího a upřímně řečeno záživnějšího, a také se tomu stalo.

Už po přečtení několika málo kapitol jsem byla překvapena ze stylu a kompozice, kterým je kniha psána. Hned při přečtení druhé kapitoly, jsem však nevěděla, kde jsem, protože vůbec nenavazovala na předchozí, a když jsem došla ke čtvrté kapitole, výše zmíněné první vizi cukráře Svobody, byla jsem ztracená úplně. Avšak mě to neodradilo, právě naopak, byla jsem zvědavá, jak bude toto „bludiště“ pokračovat.

První čtení ve mně vyvolalo mnoho emocí, protože tento netradiční styl, který autor při vyprávění používá, na mě velmi zapůsobil. Jeho umění dokonale popsat pocity, emoce a události a zapůsobit tím správným účinkem na čtenáře, je strhující. První kapitola, která ve mně vyvolala vlnu pocitů a emocí, je kapitola, v níž je popisováno vloupání do bytu cukráře Svobody a nečekané objevení částí lidského těla v kuchyni. Tento zpočátku detektivní a napínavý příběh vede k nečekanému a komickému vyústění, kdy je zjištěno, že části nalezeného ženského těla jsou z marcipánu. Tento příběh ve mně vyvolal vlnu smíchu, kdy po očekávání vyšetřování „brutální vraždy“ dojde k překvapivé komice. „...K domu přijelo další policejní auto, příslušníci SNB z něj tentokrát vyskákali nezvykle energicky. Obklíčili dům i zahradu a zajistili všechny otvory, kudy by mohl hledaný člověk utéci...

...Policisté našli, co hledali, zbraně byli odjištěné, jeden druhého vykrýval, a tak potichu vstoupili do bočního vchodu cukrárny. Potichu ji prohlédli, dva členové mužstva zůstali dole a zbytek týmu šel po schodech vzhůru. Dveře byly zamčeny. Po chvílce nervozity se rozhodli dveře vyrazit. Tak se stalo. Dveře se podařilo vyrazit až napodruhé. Do bytu vběhlo několik policistů, kteří s rozsvícenými baterkami a pistolemi v rukou začali byt prohledávat...

...První policista, který stál na pravé straně, otevřel dveře a dva policisté z levé strany vběhli do místnosti, přičemž křičeli „Ruce vzhůru a nic se vám nestane!“ Vmžiku byl cukrář povalen na zem. Jeho ruce byly zkrouceny za záda a byla mu nasazena pouta. V místnosti nikdo jiný nebyl. Když ho policisté odvedli do policejního auta, kterého okamžitě odvezlo na policejní stanici, ti, kteří měli zajistit objekt do příjezdu kriminálky, si začali prohlížet, co všechno se v kuchyni nalézalo. Zloděj měl pravdu, na velkém kuchyňském stole byla hlava ženy. Na lednici položena prsa a na malé polici nad sporákem byla část chodidla. Teprve když policisté rozsvítili světlo, zarazili se. Podívali se na sebe a jeden z nich to vyslovil. Řekl: „Kluci, to snad není možný, vždyť to je všechno z marcipánu.“ (T. Zmeškal, 2008, s. 46-47)

Další kapitoly, v nichž mě autor dokázal emočně pohltnout, byly kapitoly, ve kterých popisoval události týkající se smrti hlavních postav románu. Umírající Josef, který nestihl své ženě předat dopis napsaný klínovým písmem a říct jí, že ji miluje a odpouští ji. Okamžik, kdy dcera Alice nese své matce Květě do nemocnice přeložený dopis od Josefa a zjistí, že její matka umřela. V těchto chvílích mě dokázal Tomáš Zmeškal ponořit do děje a vyvolat ve mně beznadějný a smutek, jež prožívají postavy románu.

Při reflektování mého prvního čtenářského zážitku, který byl především zaměřený na ponoření se a vcítění se do děje, musím zmínit ještě jednu pasáž, která po přečtení několika recenzí tohoto románu, nezanechala stopu jen ve mně. Jedná se o chvíli, kdy se Josef vrací domů z vězení a poprvé se setká se svou dcerou Alicí, které je již 10 let. Myslím, že nikdo z nás, kdo toto sám neprožil, si nedokáže představit, jak silný a nepopsatelný je to okamžik. Toto nám ale autor dokázal s přirozenou lehkostí promítnout na téměř čtyřech stránkách.

Kritik Jan Rejžek označil v jedné recenzi v Lidových novinách tuto scénu, jako nejsilnější scénu, kterou měl za dlouhá léta v české literatuře před očima.⁴⁵ Recenzent Jan Vnouček zase vyzdvihuje, jak v této scéně Zmeškal dokáže zdánlivě bezvýznamným detailem zesílit emocionální napětí dané scény, přičemž tuto roli hraje zde například kapesník.⁴⁶

Jediné, co neustále přerušovalo mé užaslé pocity a vyrušovalo z ponoření do děje, byly vize cukráře Svobody, u kterých jsem v průběhu četby nechápala, proč jsou do děje

⁴⁵ Internetové knihkupectví KOSMAS [online]. [cit. 2015-09-05]. Dostupné z: <https://www.kosmas.cz/knihy/143026/milostny-dopis-klinovym-pismem/>

⁴⁶ Magazín Aktuálně.cz [online]. [cit. 2015-09-05]. Dostupné z: <http://magazin.aktualne.cz/kultura/umeni/tomas-zmeskal-prevypravel-pulstoleti-magickym-pismem/r~i:article:622517/>

několikrát vloženy. Vize se mi při prvním čtení jevily jako příliš odlehlé a samoučelné, nemající v rámci celého příběhu žádný význam.

Petr A. Bílek uvádí v knize *Naratologie*, že každé vyprávění má svou linearitu, tedy se vyznačuje také trváním, tudíž nejsme schopni vyprávění pojmout simultánně, najednou jako celek; něco vždy přichází dříve a něco až poté a že tento faktor hraje roli při utváření dějové linie a v některých případech (čekání na odhalení) je pro vyprávění klíčový už na té zcela viditelné úrovni, přičemž podstatnou roli hraje aspekt paměti. (T. Kubíček, 2013, s. 168-169) S tímto tvrzením, musím souhlasit, poněvadž se jedná o příběh s tajemstvím, při kterém čtenář zvědavě čeká, než dojde k jeho rozluštění. Informace nám během četby postupně přibývají, ale jelikož je román psán retrospektivně a s vloženými vedlejšími liniemi, je velmi obtížné zapamatovat si veškeré informace. Během mého prvního čtení jsem si dokázala sestavit hlavní dějovou linii, ale výše zmíněné vize jsem nedokázala zařadit, ani si zapamatovat jejich obsah.

Při mém druhém čtenářském zážitku jsem se méně ponořila do děje a naopak jsem si začala všimnout nejen jazykových výrazů a zvláštností, jež autor s oblibou používá, ale také faktů, jež byla pro mé překvapení všechna skutečná.

Jak už jsem výše zmínila, toho, že autor používá velký počet familiárních, zdobných, ale také odborných a cizích slov, si nelze nevšimnout. Také toho, že se v každé kapitole setkáváme téměř s jiným stylem psaní, od sci-fi, dopis, životopis až po filozofické úvahy. Překvapivý ale byl vysoký počet vlastních jmen a místních názvů, které opravdu existují nebo existovaly, letopočtů a událostí, které se opravdu udály. Samozřejmě nebylo překvapivé, že žil Sokrates, W. A. Mozart, A. Hitler či T. G. Masaryk, nebo že u nás proběhlo pražské jaro, ale neočekávaně i doktor V. S. Sukthankar, o kterém pojednává 21. kapitola, je skutečný, nebo referát o první průmyslové výstavě, který píše bratránek Jiří, je celý postaven na pravdivých faktech. Je zřejmé, že po těchto zjištěních veškeré informace týkající se jednoho z hlavních motivů knihy, tedy klínového písma, budou pravdivé.

Toto zjištění přesně odpovídá faktu, že autorova tvorba je založena na reálných historicko-politických událostech. Velmi oceňuji tvorbu, která je založena na skutečnosti, poněvadž nás může velmi obohatit.

Milostný dopis klínovým písmem pro mě představuje nejen strhující čtenářský zážitek, ale také prózu, která mi přinesla mnoho užitečných informací.

7 Závěr

Na začátku práce jsem se pokusila nastínit současnou českou literaturu a zařadit autorovo dílo do jejího kontextu. Román nelze zařadit jen do jednoho okruhu témat, kterým se současná próza zabývá, proto jsem jednotlivá témata vztahující se k románu podrobněji rozpracovala.

Poté jsem se krátce věnovala životu autora, jeho tvorbě a značnou část jsem věnovala recenzím *Milostného dopisu klínovým písmem*. Zde jsem dospěla k závěru, že i přes některé nechvalné kritiky, většina odborných kritiků i laických čtenářů toto dílo považuje za veliký román literatury 21. století a je oceňován zejména autorův nekonvenční styl.

Posléze jsem přešla k vlastnímu tématu práce, tedy k interpretaci románu *Milostný dopis klínovým písmem*. Zpočátku jsem se pokusila charakterizovat různé druhy románových žánrů, jejichž prvky dílem procházejí, a také přiblížit problematiku titulu, k čemuž jsem připojila také srovnání s ostatními tituly Zmeškalových prozaických děl.

V následující kapitole jsem se zabývala interpretací hlavní a vedlejší dějové linie a zároveň jsem se snažila osvětlit význam filozofických vizí tvořící jednu z vedlejších dějových linek.

V kapitole kompozice jsem se zabývala jak vnější, tak vnitřní výstavbou a došla jsem k závěru, že vnější výstavba díla je velmi dobře promyšlená a poměrně složitější a vnitřní je sestavena dle tradičního kompozičního schématu. Kapitola o vypravěči potvrzuje pestrost díla, kdy jsem se snažila postihnout všechny formy, které autor v románu používá. V pojednání o času a prostoru jsem dospěla k závěru, že čas hraje v románu velmi důležitou roli, nepředstavuje zde pouze složku tematické výstavby, kdežto prostor pro interpretaci tohoto románu významnou složkou není.

V oddílu o postavách jsem se především věnovala postavám hlavním a jejich vztahům, ať už milostnému trojúhelníku či vztahům mezigeneračním. V návaznosti na tuto kapitolu jsem se zabývala motivy, které s postavami úzce souvisí. Hlavní byl motiv dopisu, jenž má pro celé dílo symbolický význam, a motiv vztahu oběti a násilníka.

Následně jsem se věnovala jazykové a stylové rovině díla, která je velmi mnohotvárná a můžeme v díle najít všechny možné jazykové a stylové prostředky. Zaměřila jsem se také na autorovo umění detailu, kdy jsem dospěla k závěru, že autor dokáže jediným detailem zintenzivnit emocionální vypětí scény, což jsem i podložila ukázkou z knihy.

V kapitole o síle románu jsem se snažila stručně vystihnout všechny složky, které vytváří z knihy výjimečné dílo.

V závěru své práce jsem se věnovala dalším dvěma prozaickým dílům autora a jejich porovnání s *Milostným dopisem klínovým písmem* a na úplný konec jsem zařadila svou vlastní čtenářskou zkušenost, ve které jsem se snažila postihnout účinky prvního a druhého čtení románu.

Cílem mé práce byl komplexní rozbor a interpretace oceňovaného románu současné české literatury, *Milostného dopisu klínovým písmem* od Tomáše Zmeškala. Zaměřila jsem se na vystihnutí veškerých složitostí a výjimečností, jež román přináší, a na přiblížení vlastního čtenářského zážitku. Věřím, že v mé práci bylo dosaženo všech vytčených cílů.

8 Seznam pramenů a literatury

8.1 Beletrie

ZMEŠKAL, Tomáš. *Milostný dopis klínovým písmem*. Vyd. 1. Praha: Torst, 2008, 343 s. ISBN 978-80-7215-349-7.

ZMEŠKAL, Tomáš. *Sokrates na rovníku: rodinné reportáže, vzpomínky, zápisky, naděje*. Vyd. 1. Praha: Mishkezy, 2013, 195 s. ISBN 978-80-87886-00-7.

ZMEŠKAL, Tomáš. *Životopis černobílého jehněte*. Vyd. 1. Praha: Torst, 2009, 335 s. ISBN 978-80-7215-372-5.

HÁJÍČEK, Jiří. *Selský baroko*. Vyd. 1. Brno: Host, 2005, 175 s. ISBN 80-7294-164-x.

8.2 Odborná literatura

FIALOVÁ, Alena. *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2014, 817 s. ISBN 978-80-200-2410-7.

HODROVÁ, Daniela. *--na okraji chaosu--: poetika literárního díla 20. století*. Vyd. 1. Praha: Torst, 2001. 865 s. ISBN 8072151401.

KUBÍČEK, Tomáš, Jiří HRABAL a Petr A BÍLEK. *Naratologie: strukturální analýza vyprávění*. V Praze: Dauphin, 2013, 247 s. ISBN 978-80-7272-592-2.

LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Vyd. 1. Jinočany: H & H, 2002, 355 s. ISBN 80-7319-020-6.

MOCNÁ, Dagmar. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha Litomyšl: 2004, Paseka. 699 s. ISBN 80-7185-669-X (váz.).

PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. 3. vyd. Jiloviště: Mercury Music & Entertainment, 2007, 346 s. ISBN 978-80-239-9284-7.

8.3 Internetové zdroje

Portál české literatury [online]. [cit. 2015-09-11]. Dostupné z: <http://www.czechlit.cz/cz/feature/ceska-proza-po-roce-2000/>

HOST nakladatelství [online]. [cit. 2015-09-20]. Dostupné z: <http://nakladatelstvi.hostbrno.cz/nakladatelstvi/ceska-beletrie/selsky-baroko-407>

Spisovatel Tomáš Zmeškal. [online]. [cit. 2015-04-11]. Dostupné z:
<http://www.tomaszmeskal.cz/autor/>

Radioservis. [online]. [cit. 2015-04-11]. Dostupné z:
http://www.radioservis-as.cz/archiv10/10_10/10_10_titul.htm

Portál české literatury. [online]. [cit. 2015-04-11]. Dostupné z:
<http://www.czechlit.cz/autori/zmeskal-tomas/author.bibliografie/>

časopis Reflex. [online]. [cit. 2015-04-11]. Dostupné z:
<http://www.reflex.cz/clanek/kultura-archiv-literatura/35954/cele-jsem-si-to-prozil.html>

Týdeník Rozhlas [online]. [cit. 2015-07-17]. Dostupné z:
http://www.radioservis-as.cz/archiv10/10_10/10_10_titul.htm

iLiteratura. [online]. [cit. 2015-04-11]. Dostupné z:
<http://www.iliteratura.cz/Clanek/23859/zmeskal-tomas-milostny-dopis-klinovym-pismem-in-tvar>

iLiteratura. [online]. [cit. 2015-04-11]. Dostupné z:
<http://www.iliteratura.cz/Clanek/23855/zmeskal-tomas-milostny-dopis-klinovym-pismem>

Portál české literatury [online]. [cit. 2015-08-28]. Dostupné z:
<http://new.czechlit.cz/cz/kniha/milostny-dopis-klinovym-pismem-cz-2/>

Magazín Aktuálně.cz [online]. [cit. 2015-09-04]. Dostupné z:
<http://magazin.aktualne.cz/kultura/umeni/tomas-zmeskal-prevypravel-pulstoleti-magickym-pismem/r~i:article:622517/>

Literární obtýdeník Tvar [online]. [cit. 2015-09-20]. Dostupné z:
http://old.itvar.cz/prilohy/128/20TVAR_08.pdf

Wikipedia [online]. [cit. 2015-08-28]. Dostupné z:
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Macrobius>

Wikipedia [online]. [cit. 2015-08-28]. Dostupné z:
https://cs.wikipedia.org/wiki/Bertrand_Russell

Česká televize [online]. [cit. 2015-09-03]. Dostupné z:
<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/1437465-milostny-dopis-klinovym-pismem-je-skoda-zmeskat>

Portál české literatury [online]. [cit. 2015-08-28]. Dostupné z:
<http://www.czechlit.cz/nove-knihy/4627-milostny-dopis-klinovym-pismem/>

Inflow [online]. [cit. 2015-09-25]. Dostupné z:
<http://www.inflow.cz/s-josefem-schwarzem-o-eroticke-literature-jeji-novodobe-cenzure-svobodnem-citeni-v-eroticke-sexualite>

iDNES [online]. [cit. 2015-07-30]. Dostupné z:
http://zpravy.idnes.cz/tomas-zmeskal-v-romanu-zivotopis-cernobileho-jehnete-nezvykle-nahledl-tema-odlisnosti-v-cesku-ija-/zpr_archiv.aspx?c=A091204_174630_kavarna_bos

iLiteratura [online]. [cit. 2015-07-15]. Dostupné z:
<http://www.iliteratura.cz/Clanek/32571/zmeskal-tomas-sokrates-na-rovniku-in-hn>

Spisovatel Tomáš Zmeškal [online]. [cit. 2015-07-15]. Dostupné z:
<http://www.tomaszmeskal.cz/tomas-zmeskal-sokrates-na-rovniku-vyslo-v-listopadu-2013/>

iDNES [online]. [cit. 2015-07-15]. Dostupné z:
http://kultura.idnes.cz/tomas-zmeskal-sokrates-na-rovniku-d5m-/literatura.aspx?c=A131209_170616_literatura_vha

Internetové knihkupectví KOSMAS [online]. [cit. 2015-09-05]. Dostupné z:
<https://www.kosmas.cz/knihy/143026/milostny-dopis-klinovym-pismem/>

Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta

M. Rettigové 4, 116 39 Praha 1

Evidenční list žadatelů o nahlédnutí do listinné podoby práce

Jsem si vědoma, že závěrečná práce je autorským dílem a že informace získané nahlédnutím do zveřejněné závěrečné práce nemohou být použity k výdělečným účelům, ani nemohou být vydávány za studijní, vědeckou nebo jinou tvůrčí činnost jiné osoby než autora.

Byla jsem seznámena se skutečností, že si mohu pořizovat výpisy, opisy nebo rozmnoženiny závěrečné práce, jsem však povinna s nimi nakládat jako s autorským dílem a zachovávat pravidla uvedená v předchozím odstavci tohoto prohlášení.

Poř. č.	Datum	Jméno a příjmení	Adresa trvalého bydliště	Podpis
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				

Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta
M. Rettigové 4, 116 39 Praha 1

Prohlášení žadatele o nahlédnutí do listinné podoby práce před její obhajobou

Závěrečná práce:

Druh závěrečné práce: Bakalářská práce

Název závěrečné práce: Interpretace románu Tomáše Zmeškala Milostný dopis
klínovým písmem

Autor práce: Markéta Hejduková

Jsem si vědoma, že závěrečná práce je autorským dílem a že informace získané nahlédnutím do zveřejněné závěrečné práce nemohou být použity k výdělečným účelům, ani nemohou být vydávány za studijní, vědeckou nebo jinou tvůrčí činnost jiné osoby než autora.

Byla jsem seznámena se skutečností, že si mohu pořizovat výpisy, opisy nebo rozmnoženiny závěrečné práce, jsem však povinna s nimi nakládat jako s autorským dílem a zachovávat pravidla uvedená v předchozím odstavci tohoto prohlášení.

Jsem si vědoma, že pořizovat výpisy, opisy nebo rozmnoženiny dané práce lze pouze na své náklady.

V Praze dne

Jméno a příjmení žadatele	
Adresa trvalého bydliště	

.....

podpis